

III

**LA REVISIÓ DE L'OBRA
AL LLARG DEL PROCÉS EDITORIAL**

Sumari

1. Introducció
2. Correcció de concepte o de contingut
3. Correcció d'estil
4. Galerades
5. Compaginades
6. Fotolits o pel·lícules
7. Ozalids o oxàliques
8. Fe d'errates
9. Bibliografia

MANUAL
LA REDACCIÓN Y EL USO DE TEXTOS
D'ESTIL

1. Introducció

Per a la producció de la lletra impresa cal seguir un ordre successiu d'operacions, més o menys complexes, segons el tipus de publicació de què es tracti. Des de l'original fins a l'obtenció d'una obra impresa, hi intervenen diferents professionals, que s'ocupen de diversos aspectes de l'edició: redacció, disseny, correcció, impressió, enquadernació, etc. En aquest capítol fem una descripció de la tasca de correcció dins el procés d'elaboració d'un llibre.

La funció principal dels correctors és establir mecanismes de control i correcció en totes les fases de realització d'una obra impresa. Com que, segons la fase, el tipus de correcció és molt diferent, hi ha correctors especialitzats per a cadascuna, per la qual cosa sovint col·laboren diversos correctors en la correcció d'una mateixa obra. Cal tenir en compte que l'ordre d'algunes d'aquestes fases pot canviar per les mateixes característiques de l'obra i per altres motius molt diversos (segons si és una primera edició o no, si forma part d'una col·lecció, etc.).

2. Correcció de concepte o de contingut

En el cas d'obres científiques i tècniques, abans de fer la correcció d'estil, moltes vegades cal que una persona experta o especialista en la matèria de què tracta l'obra faci una correcció de concepte del text original. Això es fa gairebé imprescindible en obres traduïdes (cas en què l'especialista haurà de conèixer la llengua original), però també en les obres d'autoria col·lectiva o en col·laboració, ja que en aquest cas cal fer una unificació de criteris (uniformització del to, eliminació de repeticions, correcció d'incoherències, etc.).

3. Correcció d'estil

3.1. La correcció d'estil es fa sobre tot tipus d'originals, després que se n'hagi fet la correcció de concepte o de contingut, i fa atenció a l'adequació lingüística i estilística del text.

Per bé que l'original pot estar molt ben escrit, moltes vegades cal adequar-lo a les normes de l'editorial. Aquesta tasca és molt delicada, ja que no sols demana molta experiència, sinó també molt respecte i molta prudència en el moment de corregir un possible error o d'abstenir-se'n. Cal tenir en compte que no s'ha de corregir l'estil de redacció de l'autor, ni tampoc refer l'obra; la norma és corregir només el que és estrictament necessari i poder justificar sempre totes les correccions aplicades.

Si aquesta correcció es fa a fons, es poden evitar moltes correccions en les fases posteriors de l'edició, amb la qual cosa s'aconsegueix abaratir els costos de producció i reduir el temps del procés d'edició del llibre.

Si les correccions són abundants, és útil fer mecanografiar de nou el text, ja que moltes vegades la profusió de correccions amaga altres errors i, a més, la tasca de composició esdevé molt més complicada. Actualment la majoria de persones relacionades amb el món de l'edició treballen amb ordinador, cosa que facilita en gran manera tots aquests passos. (El corrector/ra d'estil mateix pot introduir les esmenes directament en el fitxer que recull el text.) En aquest cas, el text es dona a preparar o diagramar molt més «net».

3.2. Les dues tasques principals del corrector/ra d'estil són la *correcció* i la *uniformització* de l'original. Pel que fa a la correcció, cal vigilar l'ortografia, l'adequació gramatical, la puntuació, etc., i comprovar algunes dades (noms propis, dates, etc.). Pel que fa a la uniformització o unificació del text, cal tenir en compte la coherència en l'ús de les majúscules, els tipus de lletra, les abreviacions, les citacions bibliogràfiques, les notes; assegurar-se de la numeració correcta de totes les parts de l'obra; seguir atentament l'ús coherent de la jerarquia dels títols i subtítols; etcètera.

D'altra banda, el corrector/ra d'estil ha de fer una revisió detallada de l'original i consultar tots els dubtes als autors, editors o coordinadors de l'obra. En obres originals, cal aclarir els fragments confusos i, en alguns casos, proposar-ne una nova redacció si es creu necessari. En obres traduïdes, cal tenir coneixements suficients de la llengua original i plantejar-se si cal adaptar alguns conceptes als usos de la llengua i del país: mesures, pesos, preus, monedes, antropònims, etcètera.

3.3. Quan el text original és considerat definitiu, se sotmet a la preparació o diagramació¹ per a la impremta (figura 1). Això és, es fan totes les indicacions en el text perquè pugui ser compost tipogràficament. S'hi indiquen, doncs, els tipus de lletra, els cossos, les mesures de composició, els blancs, els marges, etc., segons el projecte o la maqueta que se n'hagi fet prèviament.²

3.4. Un cop preparat l'original, es porta a compondre,³ en el sistema que s'hagi escollit en la fase de projecte de l'obra, al taller de composició, el qual seguirà exactament les instruccions indicades pel diagramador/ra.

Quan el text ja està compost, se'n treuen diversos jocs de proves o galerades (figura 2), un dels quals es dona a cadascun dels responsables intervinents: autor/ra, corrector/ra i maquetador/ra o compaginador/ra.

4. Galerades

4.1. Les galerades o primeres proves d'impremta són corregides pel corrector/ra tipogràfic, per l'autor/ra i després pel maquetador/ra o compaginador/ra (usualment el maquetador fa la compaginació amb les galerades ja corregides).

Generalment, en el contracte que han signat l'editorial i l'autor/ra ja es preveu que aquest pugui llegir i corregir una de les proves de composició del text abans de ser publicat. L'autor/ra, doncs, rep un joc de galerades de l'editorial, que llegeix per indicar tots els errors que hi trobi, sobretot amb relació al contingut. Les esmenes de l'autor/ra seran introduïdes després en el joc de galerades corregides pel corrector/ra.

1. Per al concepte de *diagramació*, vegeu el capítol II, § 4.

2. Per als conceptes de *projecte* i *maqueta*, vegeu el capítol II, § 3 i 7, respectivament.

3. Actualment el sistema més utilitzat és el de la fotocomposició. Per aquest motiu, l'esquema que se segueix en aquest capítol per fer el seguiment del procés del llibre es basa en la fotocomposició. Per a altres sistemes de composició, vegeu el capítol II, § 5.

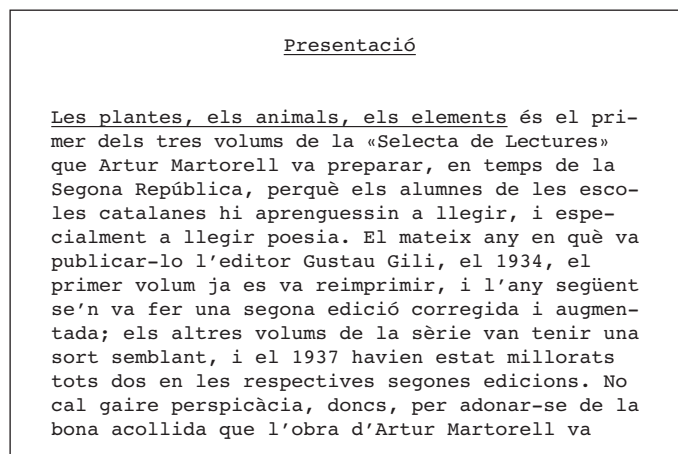

FIGURA 1. Fragment d'un original.

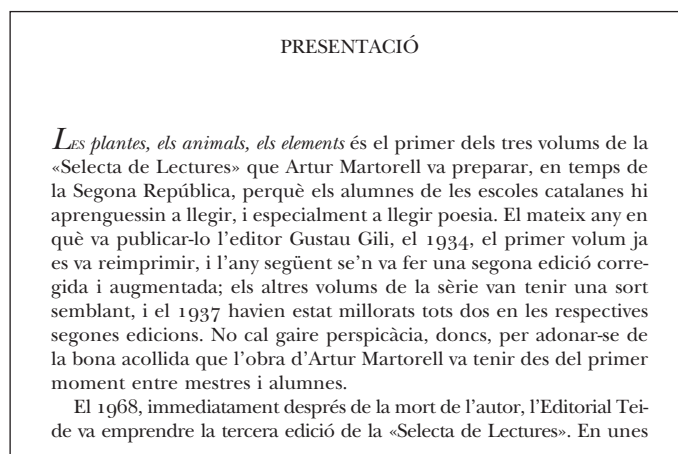

FIGURA 2. Fragment d'una galerada.

4.2. El corrector/ra tipogràfic ha de llegir les proves d'impremta atentament confrontant-les amb l'original per poder comprovar que en siguin una còpia fidel, ja que hi pot haver salts de text, doblats o repeticions, inversions i errors diversos.⁴

Cal tenir en compte quin ha estat el sistema de composició que s'ha utilitzat, perquè hi poden aparèixer errors diferents —a causa de les característiques pròpies de cada sistema—, que demanen una manera també diferent de corregir-los.⁵

4. Tots aquests errors s'eviten en el cas que l'autor hagi lliurat el text en suport magnètic, ja que no cal tornar a picar tot el text.

5. Per exemple, en la composició tipogràfica hi pot haver ratlles o lletres invertides.

Durant la correcció tipogràfica cal fer unes quantes comprovacions sistemàtiques de les galerades:

- a) Esmenar els errors no percebuts en la correcció de l'original.
- b) Uniformitzar l'ortografia i fer una atenció especial als antropònims, topònims, etc.
- c) Comprovar les numeracions de totes les parts de l'obra, i també la correlació correcta de les notes, les crides, les citacions bibliogràfiques, etcètera.
- d) Comprovar que tots els sagnats que pertanyen a una mateixa mesura siguin de la mateixa mida.
- e) Comprovar els espais i els interlineats, les línies blanques, els espais entre els signes de puntuació i les lletres immediates, etc.; corregir els carrers (coincidència vertical o obliqua dels espais d'unes quantes ratlles seguides) que trenquen el negre del text, etcètera.
- f) Comptar el nombre de divisions de mots a final de ratlla (tres com a màxim en mesures llargues i quatre en mesures curtes), tenint en compte que no coincideixin tampoc amb signes de puntuació.⁶
- g) Comprovar que no coincideixin mots o fragments de mots iguals a principi o a final de ratlla.
- h) Vigilar que l'última ratlla dels paràgrafs no sigui més curta que l'espai del sagnat.
- i) Anotar tots els dubtes per poder aclarir-los amb les persones indicades. Es poden marcar dins del text mateix, però és més útil recollir-los tots en un full a part que, en lliurar l'original, s'inclou al davant de les galerades corregides.
- j) Si en una obra hi ha moltes notes i se n'han tret les galerades a part, és millor llegir-les primer totes i comprovar-ne després la correspondència amb les crides a mesura que es llegeix el text principal.

4.3. El maquetador/ra o compaginador/ra rep les galerades corregides i, segons la complexitat de l'obra, haurà de fer més o menys indicacions per fer-ne la compaginació, tal com indiquem a continuació:

4.3.1. Si l'obra és molt senzilla, només cal adjuntar un full a les galerades per a la compaginació, on s'indiquen els punts següents:

- a) Les dimensions de la caixa o bloc de composició (nombre de ratlles del cos del text per pàgina).
- b) Tots els signes i senyals tipogràfics necessaris per al text de la portadella i de la portada.
- c) La col·locació dels començaments o arrencades dels capítols: si comencen en les pàgines parelles (que van a l'esquerra) o imparelles (que van a la dreta), si van seguits o a continuació de l'altre, etcètera.
- d) La situació dels folis (numèrics i explicatius).
- e) Una llista dels textos que s'inclouen en el plec de principis.

4.3.2. Si l'obra és mitjanament complexa, amb quadres i il·lustracions, no cal preparar una maqueta,⁷ però, a més de totes les indicacions anteriors, cal marcar en les galerades el lloc on s'han de col·locar els quadres, les il·lustracions, etc., i els blancs que separen les il·lustracions i els quadres dels peus, i aquests, del text principal.

4.3.3. Si l'obra és complexa, amb moltes il·lustracions de mides diferents i amb molts quadres i taules, cal fer-ne una maqueta amb material real (galerades) perquè

6. Pel que fa a la partició de mots a final de ratlla, vegeu el capítol vi.

7. Vegeu el capítol ii, § 7.

sigui la guia exacta per a la compaginació. S'utilitza una pauta de dimensions reals de la pàgina (amb indicacions de la caixa del text i de la situació dels folis) doble (dues pàgines enfrontades: parella i imparella). Es numeren les pàgines amb el número real que portaran i es col·loquen tots els elements gràfics, amb els blancs, els filets, els començaments de capítol, els fulls blancs, etc., corresponents.

Totes les il·lustracions s'han de diagramar indicant-hi les mesures d'alçària i amplària. Després cal identificar cada il·lustració amb una xifra que la relacioni amb el text del peu corresponent.

4.4. Un cop les galerades han estat revisades pel corrector/ra, l'autor/ra i el maquetador/ra, cal reunir totes les esmenes que s'han trobat o que se n'han derivat en un sol joc de galerades. Generalment el corrector inclou les esmenes de l'autor/ra en les mateixes galerades, i si l'obra és complicada i se n'ha fet una maqueta, el corrector/ra estudia les esmenes que demana el maquetador/ra (allargar les ratlles massa curtes de final de paràgraf, afegir o treure alguna ratlla, etc.) i les aplica en aquest mateix joc de galerades. Aquest joc de galerades s'envia a compaginar.⁸

4.5. Quan el taller rep les galerades corregides, introdueix totes les esmenes que s'hi han marcat i en fa la compaginació seguint les indicacions del maquetador. Al final de la compaginació se'n treuen proves noves, que s'envien a la persona que n'ha de fer la correcció i a la que n'ha de fer l'índex analític o alfabètic⁹ i l'índex de capítols (ja que aquests índexs no es poden fer fins que el text està compaginat, perquè ja inclou el número de pàgina) i la pàgina de drets o crèdits (ja que algunes de les dades que inclou, com el peu editorial, l'ISBN, etc., no es coneixen fins que algunes fases de la producció del llibre ja s'han superat).

5. Compaginades

5.1. En cada fase subsegüent de l'edició d'un llibre, la correcció dels errors no detectats en l'etapa anterior és més compromesa.

Tanmateix, hi ha operacions pròpies d'aquesta fase del llibre, és a dir, posteriors a la compaginació:

a) Revisar que s'hagin introduït correctament les esmenes que s'havien marcat en les galerades.

b) Revisar la correlació dels folis, les signatures, les parts del llibre, les notes, les citacions, els quadres i les taules, etcètera.

c) Revisar la coherència en l'ús dels blancs en el començament dels capítols, abans i després de les il·lustracions, en els títols i subtítols, etcètera.

d) Comprovar que l'espai en blanc que s'ha deixat per a cada il·lustració coincideix amb les dimensions d'aquesta.

e) Tenir en compte els possibles errors de compaginació: línies curtes a principi de columna, nombre mínim de ratlles en una pàgina curta (generalment, cinc), el nombre mínim de caràcters en una ratlla curta (generalment, cinc, que corresponen a la mida d'un sagnat normal), etcètera.

8. Pel que fa a la compaginació del llibre, vegeu el capítol II, § 8.

9. En les compaginades (anomenades també *paginades*) es marquen les paraules o els conceptes que cal entrar en l'índex. Això es passa en fitxes, on s'indica la pàgina o l'epígraf corresponent. Finalment, es compon, generalment distribuït en columnes, i se segueix el procés normal de l'edició d'un text: original, galerades, compaginades, etc. Avui en dia, el buidatge de l'obra per fer els índexs es fa generalment mitjançant ordinador.

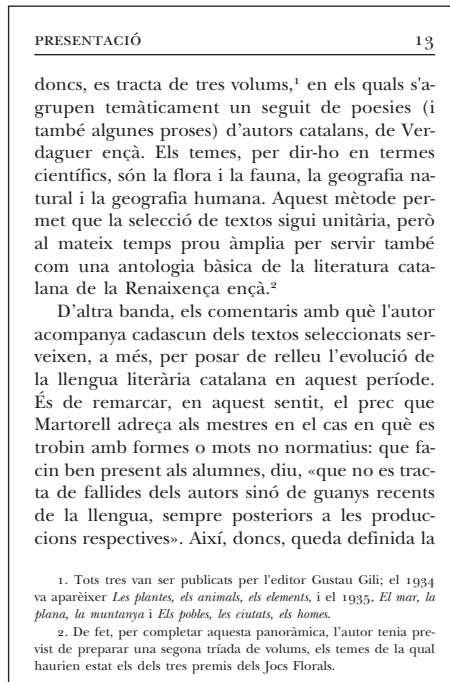

FIGURA 3. Fragment d'una prova d'impremta compaginada.

5.2. D'altra banda, es fan compondre i compaginar també els textos dels nous originals (índex de capítols, índex analític, pàgina de drets, etcètera [v. § 4.5]).

5.3. Finalment, un cop introduïdes totes les correccions de compaginació (figura 3), se'n treuen les pel·lícules.

6. Fotolits o pel·lícules

Els *fotolits* (i no **fotòlits*, que és una forma que ha estat desestimada) han d'anar acompanyats de les últimes proves lliurades (les compaginades), incloent-hi també tots els fotolits corresponents als últims textos (índexs, folis, etcètera).

Cal fer una revisió tècnica de les pel·lícules per comprovar que no hi hagi defectes d'impressió (taques de tinta, ratllades, trossos velats, etc.), i després una nova revisió general: col·locació dels folis numèrics i literaris, situació dels títols, etcètera.

Finalment, s'envien a la impremta per fer-ne el muntatge, que consisteix a distribuir les pàgines en el paper d'impressió de manera que en plegar-lo quedin seguint l'ordre correlatiu de la numeració de les pàgines.¹⁰

10. Pel que fa al muntatge o imposició del llibre, vegeu el capítol II, § 10.

Quan s'ha acabat el muntatge, en un paper que proporciona proves positives de documents translúcids positius, es treu una prova de totes les pàgines ja plegades (*ozalids*, *oxàliques* o *ferros*) i s'envien de nou a corregir abans de fer la *passada de planxa* o *insolació*.¹¹

7. Ozalids o oxàliques

Els *ozalids* (o *oxàliques*), fets a partir del muntatge amb un paper de diazotípia, són l'última prova que encara es pot veure i corregir abans de la impressió.

Les correccions pròpies dels ozalids són les següents:

- a) Revisar els folis literaris i numèrics, cosa que ens indicarà que cada pàgina està situada al seu lloc i que el muntatge és correcte.
- b) Revisar la col·locació de les il·lustracions, que no estiguin al revés o invertides.
- c) Comprovar la situació del títol de la portadella, de la portada, la dedicatòria, el lema, la pàgina de drets, el pròleg, els índexs, etcètera.
- d) Comprovar l'escala o els filets situats al llong dels plecs, que marquen l'ordre que han de seguir els plecs en l'enquadernació.

Cal tenir en compte que les esmenes que no són d'aquestes característiques, és a dir, que no són pròpies de la fase d'ozalids, encariran la producció del llibre i en retardaran la publicació.

Finalment, les proves tornen a la impremta, que corregeix tots els errors indicats, i després se'n fa la impressió i l'enquadernació.

8. Fe d'errates

És l'últim recurs del corrector/ra o de l'autor/ra per corregir errors detectats a l'últim moment. S'hi fa una recopilació de tots els errors advertits després d'haver estat impresa l'obra. Aquest recurs és imprescindible en obres científiques i d'estudi.

Se situa sempre en un full a part o bé al final de l'obra, composta en caràcters més petits.

9. Bibliografia

- Code typographique: Choix de règles à l'usage des auteurs et professionnels du livre*. 6a ed. París: Fédération CGC de la communication, 1989.
- DREYFUS, John; RICHAUDEAU, François. *Diccionario de la edición y de las artes gráficas*. Madrid: Pirámide: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 1990.
- JOSEPH, Miquel. *Com es fa un llibre: Diccionari de les arts gràfiques*. Barcelona: Pòrtic, 1979.
- MARTÍN, Euniciano. *Cómo se hace un libro: Proceso de realización gráfica*. Barcelona: Don Bosco, 1983.
- MARTÍNEZ DE SOUSA, José. *Diccionario de tipografía y del libro*. 2a ed. Madrid: Paraninfo, 1981.
- MURRAY, Ray. *Manual de técnicas*. Barcelona: Gustavo Gili, 1980.
- SOL, Ramón. *Manual práctico de estilo*. Barcelona: Urano, 1992.

11. Per a aquests dos termes, vegeu el capítol II, § 11.2.

Bibliografia consultada especialment amb vista a la tercera edició del MANUAL D'ESTIL

The Chicago manual of style. 14a ed. Chicago; Londres: The University of Chicago Press, 1993.
HOCHULI, Jost; KINROSS, Robin. *El diseño de libros: práctica y teoría.* València: Campgràfic, 2005.